

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

СІЧКО ВАДИМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.126 (477)

ОБРАННЯ, СКАСУВАННЯ АБО ЗМІНА ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ
У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність»

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Туманянець Ануш Робертівна,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого,
доцент кафедри кримінального процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Кучинська Оксана Петрівна,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, професор кафедри
правосуддя;

кандидат юридичних наук, професор
Толочко Олександр Миколайович,
Національна академія прокуратури України,
ректор, Заслужений юрист України.

Захист відбудеться «1» листопада 2019 р. о «14» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано «30» вересня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Україна, взявши курс на побудову правової держави, встановила в якості пріоритетного напрямку своєї загальнодержавної політики визнання, дотримання й захист прав і свобод людини та громадянина. Неодмінною умовою реалізації поставленого завдання є приведення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування у відповідність Конституції України, загальновизаним принципам міжнародного права, прецедентній практиці Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), закріплення і дотримання гарантій охорони й захисту прав і свобод особи.

У кримінальному провадженні, де найбільш гостро актуалізуються проблеми забезпечення балансу приватних і публічних інтересів, цілком обґрунтованим є підвищений суспільний запит на існування ефективного механізму захисту прав особи, в тому числі, й при застосуванні інституту запобіжних заходів, який має включати чітку регламентацію процедури їх обрання, продовження, скасування або зміни, дієві гарантії дотримання, засоби і способи реалізації прав особи. У свою чергу, значна кількість рішень ЄСПЛ, в яких констатується порушення Україною конвенційних норм у контексті забезпечення прав і законних інтересів особи при застосуванні запобіжних заходів, зумовлює висновок про наявність багатьох невіршених проблем як у законодавчій регламентації, так і з погляду правозастосування.

Обрання, скасування або зміна запобіжних заходів є одним із найоб'ємніших та найскладніших напрямів діяльності суду у кримінальному провадженні, що зумовлено їх юридичною природою та функціональною диференціацією. При цьому, слід констатувати, що законодавцем приділено значно більшу увагу порядку застосування запобіжних заходів на стадії досудового розслідування, залишивши без належного унормування реалізацію цього інституту у судовому провадженні. Практика реалізації чинного кримінального процесуального закону, доктринальні напрацювання, численні законопроектні пропозиції вказують на недостатню ефективність судової діяльності стосовно обмеження прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному провадженні та формалізацію процесу прийняття відповідних процесуальних рішень. Це й зумовило вибір теми дисертації, визначило її основні напрями і спонукало до опрацювання проблематики застосування запобіжних заходів у судовому провадженні, обґрунтування пропозицій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання та правозастосування у цій сфері.

Проблемам функціонування інституту запобіжних заходів та їх різновидів присвятили наукові праці такі вчені, як О.Н. Агакерімов, Ю.П. Аленін, Л.М. Бабіч, А.Ф. Безрукава, С.І. Вершиніна, К.Д. Волков, Н.В. Глинська, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, А.Л. Даль, Т.В. Данченко, І.Л. Дідюк, О.Ю. Донченко, З.Д. Єнікєєв, Є.Ю. Жога, В.А. Завтур, Г.П. Івлєв, М.І. Капінус, М.О. Карпенко, Є.Г. Коваленко, З.Ф. Коврига, Д.В. Колодчин,

О.М. Коріняк, О.П. Кучинська, Ю.Д. Лівшиць, Л.М. Лобойко, П.І. Люблінський, В.О. Михайлов, М.М. Михеєнко, Ю.Д. Москалюк, В.Т. Нор, І.Л. Петрухін, В.О. Попелюшко, М.С. Строгович, О.Ю. Татаров, О.І. Тищенко, О.М. Толочко, Л.К. Трунова, А.Р. Туманянц, Л.Д. Удалова, О.І. Цоколова, В.І. Чорнобук, Д.А. Чухраєв, В.І. Фаринник, С.Л. Шаренко, В.П. Шибіко, О.Г. Шило, О.Г. Яновська та ін.

Тим не менш, незважаючи на суттєві наукові доробки, чимало проблем як теоретичного, так і суто прикладного характеру наразі залишаються дискусійними або взагалі не вирішеними, про що, зокрема, свідчать результати проведеного нами аналізу судової практики. Наведене актуалізує подану на захист дисертаційну роботу, її наукове і прикладне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і є складовою частиною цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема дисертаційної роботи затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 5 від 25 грудня 2015р.).

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є отримання нових результатів у вигляді наукових висновків щодо обрання, скасування або зміни запобіжного заходу у судовому провадженні, виявлення пов'язаних із цим проблем, пошуку можливих шляхів їх подолання, встановлення способів удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Поставлена мета зумовлює необхідність вирішення таких основних завдань:

- охарактеризувати розвиток і сучасний стан наукового знання про запобіжні заходи у кримінальному провадженні;
- узагальнити теоретичні погляди щодо з'ясування мети, підстав та умов застосування запобіжних заходів;
- розкрити сутність окремих видів запобіжних заходів;
- з'ясувати правове положення суб'єктів судового провадження з вирішення питання про застосування запобіжного заходу;
- виявити проблеми нормативної регламентації та практики застосування запобіжних заходів на стадії підготовчого провадження;
- виокремити проблемні питання обрання, продовження, зміни, скасування запобіжного заходу на стадії судового розгляду;
- визначити специфіку обрання, продовження, зміни, скасування запобіжного заходу в судах апеляційної та касаційної інстанцій;
- розкрити особливості застосування запобіжних заходів у судовому провадженні в межах диференційованих форм кримінального судочинства;

– сформулювати науково обгрунтовані пропозиції з удосконалення правового регулювання і практики застосування запобіжних заходів у судовому провадженні.

Об'єктом дослідження виступають кримінальні процесуальні відносини, що виникають при обранні, скасуванні або зміні запобіжного заходу у судовому провадженні.

Предметом дослідження є обрання, скасування або зміна запобіжного заходу у судовому провадженні.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження й виконання поставлених завдань використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів юридичної науки.

Звернення до діалектичного методу забезпечило вивчення інституту запобіжних заходів з позиції цілісності явища і взаємопов'язаності окремих його елементів. Статистичний метод дозволив узагальнити матеріали правозастосовної практики для встановлення ефективності окремих видів запобіжних заходів. Метод соціологічних досліджень (у такій його формі як анкетування) надав можливості отримати зріз свідомості професійних учасників кримінального процесу, які беруть безпосередню участь у прийнятті рішення про застосування запобіжного заходу, з питань, що охоплюються предметом дослідження. Герменевтичний метод став у нагоді для з'ясування правового змісту норм Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) та виявлення прогалин нормативного регулювання. Метод узагальнення сприяв можливості сформулювати науково обгрунтовані висновки та рекомендації прикладного характеру. Указані методи використовувались комплексно, що сприяло забезпеченню об'єктивності й всебічності проведеного дослідження, обгрунтованості та узгодженості сформульованих у дисертації висновків, а також достовірності отриманих результатів.

Нормативно-правову та інформаційну базу дисертації склали: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти й документи рекомендаційного характеру, КПК та інші закони України, рішення Конституційного Суду України, ЄСПЛ, підзаконні нормативно-правові акти, інтерпретаційні акти вищих судових інстанцій України, законодавство зарубіжних держав.

Теоретичну основу роботи становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних правників з теорії права, кримінального права та процесу, інших галузей юридичної науки.

Емпіричним підґрунтям дослідження стали рішення ЄСПЛ, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Верховного Суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також результати проведеного узагальнення практики, в межах якого опрацьовано понад 300 судових рішень, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень, і матеріали понад 100

кримінальних проваджень, а також власний досвід роботи автора в органах прокуратури України. Відповідно до цілей дослідження було проведено анкетування, в межах якого опитано 155 прокурорів (з них – 65 прокурорів місцевих прокуратур, 70 прокурорів регіональних прокуратур, 20 прокурорів відділів Генеральної прокуратури України), 45 слідчих, 40 суддів та 20 адвокатів.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших кваліфікаційних наукових праць в українській кримінальній процесуальній науці, присвяченою комплексному дослідженню проблем нормативної регламентації та практики застосування запобіжних заходів у судовому провадженні. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі.

Уперше:

– доведено доцільність з точки зору забезпечення публічних інтересів, а також інтересів учасників кримінального провадження, наділення суду під час судового розгляду правом вирішувати питання про обрання запобіжного заходу за власною ініціативою з метою усунення перешкод для здійснення правосуддя, зокрема, коли обвинувачений ухиляється від явки до суду, погрожує потерпілому, свідкам тощо;

– аргументовано положення про необхідність зараховувати строк перебування особи під цілодобовим домашнім арештом до строку тримання під вартою, виходячи з такого їх співвідношення: два дні перебування під домашнім арештом відповідає одному дню тримання під вартою, а в подальшому – й до строку покарання, оскільки обрання цього запобіжного заходу вимагає застосування гарантій ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - КЗПЛ). Водночас, якщо домашній арешт обирається на певний період доби, запропонована модель не може бути застосована, оскільки не узгоджується з принципом справедливості;

– висловлено пропозицію щодо закріплення у КПК обов'язку прокурора ініціювати питання про зміну запобіжного заходу на більш м'який або його скасування за наявності підстав для закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строку давності за наявності заперечень щодо закриття кримінального провадження з цієї підстави;

– зроблено висновок, що з метою посилення гарантій дотримання прав і свобод особи, суд, незалежно від наявності клопотань, зобов'язаний у порядку ч. 3 ст. 331 КПК розглянути питання доцільності продовження не тільки тримання обвинуваченого під вартою, а й перебування його під домашнім арештом та у закладі з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особу;

– запропоновано врегулювати на законодавчому рівні право суду касаційної інстанції обирати запобіжний захід у випадках: (а) зупинення виконання оскаржуваних судових рішень; (б) скасування судового рішення і призначення нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції; (в)

скасування судового рішення (рішень) повністю або частково й передання справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами;

– обґрунтовано необхідність усунення прогалини КПК, яка полягає у відсутності нормативної вимоги, відповідно до якої постановляючи ухвалу про застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи, суд зобов'язаний визначити дату закінчення дії цього заходу в межах строку дії ухвали про тримання під вартою, передбаченого КПК.

Удосконалено:

– пропозицію щодо необхідності створення позабюджетного державного заставного фонду як нового джерела майна, що може бути предметом застави, зокрема, визначено його цільове призначення, основне завдання, порядок формування, а також з'ясовані чинники, що обумовлюють переваги створення такого фонду;

– підхід, згідно з яким обов'язковою умовою накладення грошового стягнення на поручителя в разі невиконання ним взятих на себе зобов'язань повинно бути доведення факту нежиття останнім будь-яких заходів щодо запобігання неправомірним діям підозрюваного, обвинуваченого, за якого він поручився;

– теоретичні напрацювання щодо необхідності дотримання міжнародно-правових принципів гуманного ставлення до осіб із психічними вадами, зокрема, їх права на оскарження, яке міжнародною спільнотою визнається як необхідна гарантія захисту прав пацієнтів, яких примусово госпіталізували до психіатричного закладу.

Набули подальшого розвитку:

– доводи на підтримку точки зору стосовно недоцільності надання слідчому, прокурору права самостійного застосування запобіжних заходів у вигляді особистого зобов'язання та особистої поруки, з огляду на те, що запроваджений судовий порядок застосування будь-якого запобіжного заходу – це усвідомлений законодавчий крок, спрямований на пріоритетне значення дотримання прав і свобод особи у кримінальному провадженні;

– наукова позиція щодо необхідності виключення можливості здійснення судового розгляду тим суддею, який вирішував питання про обрання запобіжного заходу щодо обвинуваченого. Ці повноваження в судовому провадженні слід передати іншому судді, який буде визначатися в порядку, передбаченому ст. 35 КПК.

На підставі проведеного дослідження сформульовано низку пропозицій по внесенню змін і доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації висновки і пропозиції мають теоретичне і практичне значення й можуть бути використані: а) у науково-дослідницьких цілях – для подальшого опрацювання проблематики застосування запобіжних заходів у судовому провадженні; б) у нормотворчій діяльності – при вдосконаленні кримінального процесуального законодавства України; в) у правозастосовній діяльності – з метою надання практичної допомоги слідчим, прокурорам, слідчим суддям і суддям у застосуванні закону; г) у навчально-методичному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів з кримінального процесу, а також під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Теорія та практика застосування заходів забезпечення кримінального провадження».

Апробація результатів дисертації. Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, обговорена на її засіданні, схвалена нею й рекомендована до захисту. Основні положення й висновки дисертації доповідались автором і були предметом обговорення на міжнародних і регіональних наукових і науково-практичних конференціях: «Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників» (м. Харків, 17 травня 2017 р.); «Правове регулювання суспільних відносин: перспективні напрями на шляху до сталого розвитку» (м. Київ, 12-13 жовтня 2018 р.); «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (м. Харків, 15-16 лютого 2019 р.); «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 15-16 лютого 2019 р.).

Публікації. Основні результати дослідження знайшли відображення у 5 наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, які включені до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Польща), і тезах 4 доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена її предметом, метою і завданнями. Робота складається зі вступу, 2-х розділів, що містять 7 підрозділів, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 276 сторінок, із яких основний текст 199 сторінок, список використаних джерел (537 найменувань) – 61 сторінка, додатки – 16 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовуються вибір теми дисертації, її актуальність, зв'язок з науковими програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методологічне й теоретичне підґрунтя, формулюються положення, що характеризують наукову новизну роботи, з'ясовується практичне значення одержаних результатів, указується ступінь їх апробації.

Розділ 1. «Загальнотеоретичні основи законодавчого врегулювання запобіжних заходів у кримінальному провадженні» складається з 3-х підрозділів.

Підрозділ 1.1. «Загальні положення про запобіжні заходи» включає 2 пункти.

У пункті 1.1.1. «Поняття і класифікація запобіжних заходів» проведено дослідження становлення й розвитку наукових позицій щодо правової категорії «запобіжні заходи». Дисертантом виокремлено іманентні ознаки запобіжних заходів й розкрито зміст кожної з них. Робиться висновок, що наявність системи запобіжних заходів забезпечує можливість ситуативного підходу до їх застосування, а архітектоніка обов'язково повинна відповідати ієрархії.

У пункті 1.1.2. «Мета й підстави застосування запобіжних заходів. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу» зазначається, що метою застосування запобіжних заходів є забезпечення певної моделі належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, яку можна досягти за умови правильного вибору будь-якого запобіжного заходу незалежно від характеру й обсягу застосовуваних обмежень. У такий спосіб реалізується персоналізованість запобіжних заходів, тобто доцільність, правильність, обґрунтованість обрання окремого їх різновиду стосовно конкретного підозрюваного, обвинуваченого. Для досягнення цього при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу важливим є врахування обставин, закріплених у ст. 178 КПК.

Підрозділ 1.2. «Загальна характеристика окремих видів запобіжних заходів» складається з п'яти пунктів і присвячений дослідженню особливостей застосування окремих запобіжних заходів.

У пункті 1.2.1. «Особисте зобов'язання» доводиться, що за своєю юридичною природою процесуальні обов'язки, які покладаються на підозрюваного, обвинуваченого, та передбачені ч. 5 ст. 195 КПК, є імперативним додатком до будь-якого запобіжного заходу, крім тримання під вартою. Вони не мають самостійного характеру, а є додатковим засобом зменшення ризику, передбаченого ч. 1 ст. 177 КПК, існування якого доведено прокурором під час розгляду. Розглянуто співвідношення правової природи обов'язків, які передбачені у ч. 5 ст. 194 КПК, та обмежувальних заходів, передбачених у ч. 6 ст. 194 КПК.

У пункті 1.2.2. «Особиста порука» проаналізовано доктринальні підходи до визначення понять «особи, які заслуговують на довіру» та «особа, яка заслуговує на особливу довіру». Підтримана точка зору, що застосування особистої поруки є ефективним, коли для обвинуваченого розрив соціальних зв'язків з поручителями або підрив його авторитету є неприпустимим і навіть гіршим, ніж можлива перспектива застосування більш суворого запобіжного заходу.

У пункті 1.2.3. «Застава» автор звертає увагу, що розширення предмета застави може стати тією детермінантою, яка знизить ефективність його застосування. Обґрунтовано пропозицію про доцільність створення позабюджетного державного заставного фонду як нового джерела майна, що може бути предметом застави, який забезпечуватиме доступність застави для підозрюваних, обвинувачених, які не мають коштів, однак мають у власності цінне майно.

У пункті 1.2.4. «Домашній арешт» системно проаналізовано поняття «позбавлення волі», яке, виходячи з правових позицій ЄСПЛ, слід тлумачити в окремих випадках у автономному й більш широкому значенні. Це дозволило поставити питання щодо можливості зарахування строку перебування під цілодобовим домашнім арештом до строку тримання під вартою, виходячи з такого їх співвідношення: два дні перебування під домашнім арештом відповідає одному дню тримання під вартою, а в подальшому – й до строку покарання, оскільки обрання зазначеного запобіжного заходу вимагає застосування гарантій ст. 5 КЗПЛ.

У пункті 1.2.5. «Тримання під вартою» наголошено, що конституційне право людини на свободу та особисту недоторканність, гарантоване ст. 29 Конституції України, ст. 5 КЗПЛ, не будучи абсолютним, може зазнавати обмежень, проте при їх застосуванні мають бути дотримані гарантії, що забезпечують законність втручання у права людини. За результатами дослідження чисельних рішень ЄСПЛ стосовно України виокремлено основні порушення, що мають місце у національній правозастосовній практиці при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

У підрозділі 1.3. «Суб'єкти судового провадження з вирішення питання про застосування запобіжного заходу» з'ясовано особливості процесуального положення суб'єктів судового провадження з вирішення питання про обрання, продовження, зміну або скасування запобіжного заходу. Підкреслено, що обираючи запобіжний захід, суддя повинен дослідити докази, які, передусім, обґрунтовують обвинувачення особи у вчиненні кримінального правопорушення, а, отже, існує загроза впливу рішення про обрання запобіжного заходу (в тому числі, тримання під вартою) на внутрішнє переконання суду при вирішенні справи по суті. Враховуючи наведене, підтримана точка зору щодо необхідності виключення можливості вирішення питання про запобіжний захід тим суддею (суддями), який (які) надалі здійснюватиме судовий розгляд. Ці повноваження в судовому провадженні треба передати іншому судді, який буде визначатися в порядку, передбаченому ст. 35 КПК.

Констатовано, що основні напрями діяльності прокурора у провадженні по застосуванню запобіжного заходу як на стадії досудового розслідування, так і в судовому провадженні, загалом, залишаються незмінними: ініціювання шляхом подання клопотання й участь у судовому

розгляді щодо його вирішення. Водночас, відмінність повноважень прокурора у цьому провадженні полягає у тому, що, по-перше, у нього з'являється можливість висловити думку щодо позиції потерпілого, який у досудовому провадженні не бере участі в розгляді клопотань про застосування запобіжних заходів, по-друге, він не наділений правом на подальше оскарження рішення суду.

Продемонстровано доцільність висловленої у науці пропозиції стосовно надання стороні захисту можливості висловити свою правову позицію щодо застосування до обвинуваченого запобіжного заходу в окремому процесуальному документі – запереченні на клопотання прокурора.

Грунтуючись на існуючих доктринальних позиціях, автор наголошує, що участь потерпілого в судовій процедурі – необхідна умова дотримання балансу інтересів сторін і гарантування права особи на судовий захист власних інтересів.

У контексті забезпечення права поручителя на відмову від взятих на себе зобов'язань (до виникнення підстав, що тягнуть за собою його відповідальність), запропоновано процесуальний механізм його реалізації.

Розділ 2. «Особливості застосування запобіжних заходів у судовому провадженні» складається з 4-х підрозділів. Доведено наявність особливої процедури застосування запобіжного заходу у судовому провадженні, що обумовлює необхідність її унормування в межах загальних положень судового розгляду у КПК.

У підрозділі 2.1. «Проблемні питання обрання, продовження, зміни, скасування запобіжних заходів на стадії підготовчого провадження» автором доведена недосконалість нормативного регулювання застосування запобіжних заходів на цій стадії процесу та відсутність уніфікованих, доктринальних підходів стосовно багатьох питань як теоретичного, так й практичного характеру. З урахуванням особливості інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності доводиться недоцільність подальшого застосування запобіжних заходів до обвинуваченого у кримінальному провадженні, за результатами судового розгляду якого буде ухвалено відповідне рішення.

Підрозділ 2.2. «Проблемні питання обрання, продовження, зміни, скасування запобіжних заходів на стадії судового розгляду». Значну увагу в ньому приділено проблематиці активності суду у кримінальному провадженні, в тому числі при вирішенні питання щодо запобіжних заходів. Доведено доцільність наділення суду правом вирішення питання про обрання запобіжного заходу за власною ініціативою з метою усунення перешкод для здійснення правосуддя, зокрема, коли обвинувачений ухиляється від явки до суду, погрожує потерпілому, свідкам тощо. Проаналізовано й надано оцінку нормативним приписам ч. 3 ст. 331 КПК щодо періодичного судового контролю за доцільністю продовження

тримання обвинуваченого під вартою та констатовано, що сфера його застосування має поширюватися й на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, обраний стосовно обвинуваченого, а також поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи, оскільки йдеться про обмеження конституційних прав людини.

У підрозділі 2.3. «Специфіка обрання, продовження, зміни, скасування запобіжного заходу у провадженні в судах апеляційної та касаційної інстанцій» акцентовано увагу на необхідності належного унормування кримінальних процесуальних правовідносин, пов'язаних із вирішенням питання про запобіжні заходи, у цих провадженнях.

Обґрунтовано, що нормативне положення, відповідно до якого заперечення проти ухвал про застосування запобіжного заходу можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене ч. 1 ст. 392 (ч. 2 ст. 392 КПК), не можна визнати належним та ефективним способом захисту прав обвинуваченого, оскільки відстрочка судового контролю обмежує конституційне право особи на судовий захист. Це підтверджується і результатами проведеного нами анкетування, згідно з якими переважна більшість з опитаних груп практичних працівників (за винятком, прокурорів відділів ГПУ) вважає доцільним передбачення в КПК окремої можливості апеляційного оскарження ухвали суду, яка постановлена в підготовчому провадженні або в судовому розгляді про застосування запобіжного заходу (загалом 58,1%).

Досліджено окремі проблеми вирішення питання про запобіжний захід у провадженні в суді касаційної інстанції. Запропоновано врегулювати на законодавчому рівні право суду касаційної інстанції обирати запобіжний захід у випадках: (а) зупинення виконання оскаржуваних судових рішень; (б) скасування судового рішення і призначення нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції; (в) скасування судового рішення (рішень) повністю або частково й передання справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Підрозділ 2.4. «Особливості застосування запобіжних заходів у судовому провадженні в межах диференційованих форм кримінального судочинства» складається з 3-х пунктів, присвячених дослідженню специфіки процесуального порядку обрання запобіжних заходів у провадженнях щодо неповнолітніх, застосуванню примусових заходів медичного характеру (далі - ПЗМХ), а також у суді присяжних.

У пункті 2.4.1. «Застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх» зроблено висновок, що з урахуванням вікових та психологічних особливостей таких осіб, порядок застосування запобіжних заходів до них має певну специфіку. Узагальнено судову практику застосування «титульних» запобіжних заходів щодо неповнолітніх, виявлені

проблеми у правозастосуванні, запропоновано авторські підходи щодо шляхів їх вирішення, зокрема, обґрунтовано, що передання підозрюваного, обвинуваченого під нагляд можливе в разі обов'язкового встановлення судом відповідних обставин у їх сукупності, а саме: а) відомості про особу батьків, опікунів або піклувальників, а також про їх відносини з неповнолітнім дають змогу переконатися в тому, що вони зможуть здійснювати належний нагляд за дитиною; б) батьки, опікуни, піклувальники, представник адміністрації дитячої установи (якщо неповнолітній є вихованцем останньої), а також сам неповнолітній надали згоду на передання під нагляд; в) вказаними суб'єктами надано письмове зобов'язання забезпечити прибуття неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а також належну поведінку неповнолітнього.

У пункті 2.4.2. «Обрання запобіжних заходів у провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру» автор доходить висновку, що виокремлення у КПК запобіжних заходів, що обираються у кримінальному провадженні по застосуванню ПЗМХ, відповідає міжнародно-правовим стандартам, практиці ЄСПЛ і дозволяє забезпечити індивідуальний, ситуативний підхід при їх реалізації. Водночас, законодавчий підхід, відповідно до якого запобіжні заходи, передбачені ст. 508 КПК, можуть бути застосовані виключно судом, не є виправданим, враховуючи випадки виникнення потреби їх застосування на стадії досудового розслідування.

Доводиться необхідність усунення прогалини КПК, яка полягає у відсутності нормативної вимоги щодо визначення дати закінчення строку запобіжного заходу у вигляді поміщення особи до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку. З урахуванням правообмежувального характеру такого запобіжного заходу, а також необхідності дотримання вітчизняними судами міжнародно-правових принципів гуманного ставлення до осіб із психічними вадами, в тому числі, їх права на оскарження, наводяться аргументи щодо доцільності внесення змін до ст. 309 КПК.

У пункті 2.4.3. «Застосування запобіжних заходів у суді присяжних» проаналізовано доктринальні підходи щодо специфіки застосування запобіжних заходів у суді присяжних, яка полягає в тому, що відповідно до ч. 3 ст. 331 та ч. 3 ст. 383 КПК під час здійснення судового провадження судом присяжних питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою до спливу двомісячного строку з дня надходження до суду обвинувального акта чи з дня застосування судом до обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою вирішує головуючий.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, що полягає в отриманні нових результатів у вигляді наукових висновків щодо обрання, скасування або зміни запобіжного заходу у судовому провадженні, виявленні проблем нормативної регламентації та їх практичного застосування, формулюванні науково обґрунтованих підходів щодо можливих шляхів їх подолання. Проведене дослідження дає можливість сформулювати такі висновки і пропозиції.

1. Будучи найбільш суворими заходами в системі заходів забезпечення кримінального провадження, запобіжні заходи характеризуються низкою іманентних ознак, обумовлених їх правовою природою: (а) примусовість; (б) превентивний характер; (в) спеціальний суб'єкт застосування; (г) альтернативність; (д) ієрархічність; (е) строковість; (є) персоніфікованість; (ж) специфічність цільової спрямованості; (з) можливість оскарження.

Легітимна мета застосування запобіжних заходів, яка визначена у ч. 1 ст. 177 КПК, повинна забезпечити певну модель належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, яку можна досягти при правильному виборі будь-якого запобіжного заходу незалежно від характеру й обсягу застосовуваних обмежень. Зокрема, модель належної поведінки обвинуваченого при застосуванні особистого зобов'язання полягає у виконанні обов'язків, покладених на нього судом; якщо обирається домашній арешт, модель такої поведінки пов'язується із заборонаю залишати житло цілодобово або в певний період доби. У такий спосіб реалізується персоніфікованість запобіжних заходів, тобто доцільність, правильність, обґрунтованість обрання окремого їх різновиду стосовно конкретного обвинуваченого.

2. До особливостей процедури застосування запобіжного заходу у судовому провадженні можна віднести: (1) суб'єкт ініціювання: перелік учасників-ініціаторів заявлення клопотання про обрання, продовження, зміну чи скасування запобіжного заходу значно ширший, аніж у досудовому провадженні; (2) відмінність у обґрунтовані необхідності застосування запобіжного заходу: вирішуючи питання про обрання, продовження, зміну або скасування запобіжного заходу суд повинен враховувати співмірність обмежень, пов'язаних із застосуванням відповідного запобіжного заходу, тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особі обвинуваченого, його поведінці на досудовому провадженні, а також покарання, яке у випадку визнання його винуватим у вчиненні кримінального правопорушення може бути призначено і може підлягати реальному відбуванню з урахуванням кримінально-правових інститутів звільнення від покарання і пом'якшення покарання; (3) порядок вирішення питання про застосування запобіжного заходу, який має бути: (а) єдиним та не мати істотних відмінностей залежно від стадії кримінального провадження та

спрямованості конкретного провадження, тобто провадження щодо обрання запобіжного заходу, продовження строку запобіжного заходу, зміни або скасування запобіжного заходу; (б) містити належні гарантії дотримання прав і свобод особи, які відповідають характеру обмежень, що застосовуються; (в) містити механізми реалізації наданих цій особі прав; (4) суб'єктний склад учасників судового розгляду з вирішення питання про запобіжний захід; (5) локальний предмет доказування; (6) специфіка засобів правового захисту особи, щодо якої вже застосовано запобіжний захід – відсутність можливості апеляційного оскарження проміжних рішень у рамках процедури застосування запобіжного заходу у судовому провадженні.

З метою усунення перешкод для здійснення правосуддя, зокрема, коли обвинувачений ухиляється від явки до суду, погрожує потерпілому, свідкам тощо, запропоновано наділити суд правом вирішення питання про обрання запобіжного заходу за власною ініціативою.

3. Гарантією забезпечення неупередженості судді виступають норми статей 75 і 76 КПК, у яких закріплені обставини, що виключають його участь у кримінальному провадженні, а також положення щодо недопустимості повторної участі судді в кримінальному провадженні. Наведені положення спрямовані на попередження імовірності винесення рішення у кримінальному провадженні суддею, який пов'язаний своєю попередньою позицією.

У судовому провадженні рішення про обрання запобіжного заходу постановляє суддя (судді), який (які) розглядає справу по суті. У випадку тривалого розгляду кримінального провадження виникає необхідність неодноразового повернення до вирішення питання про запобіжний захід. Крім того, впродовж судового розгляду, залежно від доведеності обставин кримінального правопорушення, характеристики особи обвинуваченого тощо, рівень внутрішнього переконання судді (суддів) може змінюватися. Враховуючи зазначене, доведено доцільність передачі повноважень щодо застосування запобіжних заходів іншому судді, який буде визначатися в порядку, передбаченому ст. 35 КПК.

4. Процесуальний механізм реалізації поручителем права відмовитися від взятих на себе зобов'язань до виникнення підстав, які тягнуть за собою його відповідальність, повинен охоплювати такі дії: а) подання письмової заяви слідчому, прокурору або суду про відмову від взятих на себе зобов'язань, обумовлених особистою порукою, з вказівкою причин відмови. Така відмова для органів, що здійснюють кримінальне провадження, є обов'язковою; б) звернення слідчим за погодженням з прокурором або прокурором невідкладно, але не пізніше 72 годин, з відповідним клопотанням до слідчого судді, суду для вирішення питання про зміну запобіжного заходу, в тому числі на особисту поруку за наявності іншого поручителя (поручителів). З метою оперативного реагування на можливе

порушення підозрюваним, обвинуваченим вимог ст. 180 КПК пропонується надати право поручителю безпосередньо звертатися до слідчого судді, суду з клопотанням про зміну запобіжного заходу, для чого до закону необхідно внести відповідні нормативні корективи.

Обов'язковою умовою накладення на поручителя грошового стягнення має бути доведення невжиття ним будь-яких заходів щодо запобігання неправомірних дій особи, за яку він поручився.

5. Захисту прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, у якого відсутні готівкові або безготівкові кошти, але є рухоме або нерухоме майно необхідної вартості, сприятиме створення позабюджетного загальнодержавного заставного фонду, що обумовлюється принаймні двома чинниками: (1) це дозволить розширити випадки застосування застави як запобіжного заходу; (2) з появою такого фонду у зазначених осіб не буде необхідності у прискореному порядку (інколи за надмірно заниженою вартістю) назавжди відчувувати належне їм на праві приватної власності майно.

Доведено недоцільність розширення предмета застави, оскільки це може стати тією детермінантною, яка знизить ефективність застосування цього заходу й не відповідатиме вимогам «процесуальної зручності».

6. Обґрунтовано, що нормативне положення, відповідно до якого заперечення проти ухвал про застосування запобіжного заходу можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене ч. 1 ст. 392 (ч. 2 ст. 392 КПК), не можна визнати належним та ефективним способом захисту прав обвинуваченого, оскільки відстрочка судового контролю обмежує конституційне право людини на судовий захист.

Системний аналіз положень КПК дає можливість констатувати, що на законодавчому рівні необхідно врегулювати право суду касаційної інстанції обирати запобіжний захід у випадках: (а) зупинення виконання оскаржуваних судових рішень; (б) скасування судового рішення і призначення нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції; (в) скасування судового рішення (рішень) повністю або частково й передання справи на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

7. Порядок застосування запобіжних заходів до неповнолітнього обвинуваченого має низку особливостей, зокрема: (1) при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу до неповнолітнього, суд, крім загальних підстав, має врахувати вікові та психологічні особливості такої особи, рід її занять (ч. 1 ст. 492 КПК); (2) вирішуючи питання щодо суб'єкта (суб'єктів), яким передається під нагляд неповнолітній обвинувачений, суду треба виходити з можливості зазначених осіб (особи) забезпечити прибуття останнього до прокурора, суду, а також його належну поведінку; (3) передання неповнолітніх під нагляд батьків чи інших осіб можливе лише за

їх на це згоди і згоди самого неповнолітнього; (4) особа, яка взяла зобов'язання про нагляд за неповнолітнім обвинуваченим, має право відмовитися від подальшого його виконання (ч. 3 ст. 493 КПК), повідомивши про це суд та прокурора у строки, достатні для ухвалення рішення щодо доцільності застосування іншого запобіжного заходу; (5) застосування до неповнолітніх запобіжних заходів, передбачених ст. 176 КПК, також має певні особливості: тримання під вартою може застосовуватися лише у випадку, коли неповнолітній обвинувачується у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, й за умови, якщо прокурор доведе, що застосування іншого запобіжного заходу не в змозі запобігти ризикам, зазначеним у ст. 177 КПК; обрання домашнього арешту до неповнолітніх осіб є цілком виправданим, оскільки перебування в ізоляторі тимчасового тримання чи у слідчому ізоляторі шкодить дитячій психіці, що підтверджується й результатами проведеного анкетування правозастосовників – так, на думку 29,6% опитаних нами респондентів саме цей запобіжний захід є найефективнішим для застосування щодо неповнолітніх; застава як запобіжний захід щодо цієї категорії осіб вбачається не досить доцільною, зважаючи на неефективність останньої, адже неповнолітні, у силу свого віку, як правило, не мають власних коштів для внесення застави, та кошти не мають для них ще такої цінності, як для дорослих, а тому загроза їх втрати не є серйозною перешкодою для порушення ними взятих на себе зобов'язань.

Доцільним є впровадження механізму використання пробаційних доповідей при вирішенні питання про зміну запобіжного заходу неповнолітньому.

8. Законодавчий підхід, відповідно до якого запобіжні заходи, передбачені ст. 508 КПК, можуть бути застосовані виключно судом не є виправданим, враховуючи випадки виникнення потреби їх обрання на стадії досудового розслідування.

Нормативне регулювання і правозастосовна практика обрання до особи, стосовно якої передбачається застосування ПЗМХ або вирішувалося питання про їх застосування, запобіжних заходів у вигляді передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом та поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку можуть бути вдосконалені за такими напрямками: (1) закріпити обов'язки осіб, яким передається на піклування психічно хворий, а також їх кримінальну процесуальну відповідальність у вигляді накладення грошового стягнення, у випадку їх порушення; (2) унормувати положення, згідно з яким копії клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування одного із запобіжних заходів, передбачених ст. 508 КПК, повинні надаватися законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування ПЗМХ або вирішувалося питання про їх застосування, а з

урахуванням характеру розладу психічної діяльності чи психічного захворювання, відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, їх може бути надано й самій особі; (3) запровадити порядок коли суд, постановляючи ухвалу про застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи, повинен встановити строк його дії, а також з дотриманням положень ст. 331 КПК кожні два місяці з'ясувати питання щодо доцільності подальшого знаходження особи у психіатричному закладі; (4) надати право на оскарження ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи, з урахуванням правообмежувального характеру цього запобіжного заходу, а також необхідності дотримання міжнародно-правових принципів гуманного ставлення до осіб із психічними вадами.

9. Нормативну оптимізацію процесуального порядку застосування запобіжних заходів у судовому провадженні у кримінальному процесі доцільно забезпечити шляхом внесення таких законодавчих коректив:

– доповнити ч. 1 ст. 181 КПК абзацом другим такого змісту: «Якщо за станом здоров'я підозрюваного, обвинуваченого йому необхідне стаціонарне лікування в закладах охорони здоров'я з постійним перебуванням під наглядом лікарів, місцем його тримання під домашнім арештом може бути визначений лікувальний заклад»;

– закріпити у частинах 1 та 2 ст. 331 КПК й у ч. 3 ст. 315 КПК положення, якими надається право потерпілому, його законному представнику, представнику звертатися з клопотанням про обрання, зміну, скасування, продовження запобіжного заходу щодо обвинуваченого;

– доповнити ч. 3 ст. 182 КПК абзацом третім такого змісту: «Заставадавець, у разі, якщо він не в змозі надалі забезпечувати належну поведінку підозрюваного, обвинуваченого та виконання ним обов'язків щодо явки за викликом, до виникнення підстав, які тягнуть за собою його відповідальність, має право звернутися до слідчого, прокурора з письмовою заявою про відмову від взятих на себе зобов'язань. Факт та час отримання цієї заяви мають бути відображені у протоколі. У такому разі на заставадавця покладається обов'язок забезпечити явку підозрюваного, обвинуваченого до органу досудового розслідування чи суду для вирішення питання про заміну йому запобіжного заходу на інший»;

– доповнити ч. 1 ст. 200 КПК таким положенням: «У разі отримання письмової заяви поручителя або заставадавця про відмову від взятих на себе зобов'язань, прокурор, слідчий за погодженням з прокурором невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту її отримання повинні звернутися до слідчого судді, суду з клопотанням про зміну запобіжного заходу у вигляді особистої поруки або застави»;

– доповнити ст. 309 пунктами 5-1 та 5-2 такого змісту: «5-1) застосування запобіжного заходу у вигляді поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи або відмову в його застосуванні; 5-2) продовження строку тримання у закладі з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають небезпечну поведінку особи, або відмову в його продовженні»;

– доповнити статтю 433 КПК частиною 3 у такій редакції: «Суд касаційної інстанції розглядає питання обрання, зміни, скасування чи продовження запобіжного заходу при скасуванні судового рішення і призначенні нового розгляду в суді першої чи апеляційної інстанції»;

– доповнити ст. 442 КПК новою частиною такого змісту: «При призначенні нового розгляду у суді першої чи апеляційної інстанції суд касаційної інстанції має право обрати стосовно обвинуваченого, засудженого один із запобіжних заходів у порядку, передбаченому главою 18 цього Кодексу»;

– доповнити ч. 1 ст. 467 КПК новим абзацом у такій редакції: «При призначенні нового розгляду в суді першої або апеляційної інстанції Верховний Суд має право обрати стосовно засудженого один із запобіжних заходів у порядку й на підставах, передбачених цим Кодексом»;

– доповнити ст. 493 КПК частиною сьомою такого змісту: «З метою забезпечення суду інформацією, що характеризує підозрюваного, обвинуваченого, а також щодо оцінки ризиків, на запобігання яким спрямовані запобіжні заходи, суд з власної ініціативи або за клопотанням сторін вправі доручити представнику органу пробації скласти досудову доповідь»;

– викласти ч. 1 ст. 508 КПК у такій редакції: «До особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, можуть бути застосовані слідчим суддею, судом такі запобіжні заходи: 1) передання на піклування опікунам, близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом; 2) поміщення до закладу з надання психіатричної допомоги в умовах, що виключають її небезпечну поведінку».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації:

1. Січко В.О. Запобіжні заходи щодо неповнолітніх: окремі аспекти застосування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 430-433. (*Index Copernicus International*).

2. Січко В.О. Застава як запобіжний захід у кримінальному провадженні: окремі питання застосування. *Право і суспільство*. 2018. № 4 Ч. 2. С. 269-274. (*Index Copernicus International*).

3. Січко В.О. Проблемні питання застосування домашнього арешту в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2018. Вип 3. Том 2. С 176-179. (*Index Copernicus International*).

4. Січко В.О. Правовий статус третіх осіб, за участю яких застосовуються запобіжні заходи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : «Право». 2018. Вип. 52. Том 2. С. 115-119. (*Index Copernicus International*).

5. Січко В.О. Суд у провадженні по вирішенню питання про застосування запобіжних заходів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1. С. 95-99. (*Academic Resource Index Research Bib, Index Copernicus International*).

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Січко В.О. Проблемні питання під час застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту. *Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників*: матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів (м. Харків, 17 травня 2017р.). Харків. 2017. С. 100-102.

2. Січко В.О. Заставадавець як учасник кримінального провадження. *Правове регулювання суспільних відносин: перспективні напрями на шляху до сталого розвитку*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12-13 жовтня 2018р.). Київ. 2018. С. 81-85.

3. Січко В.О. Процесуальне положення потерпілого в судовому провадженні по застосуванню запобіжного заходу. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15-16 лютого 2019 р.). Львів. 2019. С. 31-33.

4. Січко В.О. Сторона обвинувачення та сторона захисту в судовому провадженні по застосуванню запобіжного заходу. *Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 лютого 2019р.). Харків. 2019. С. 114-117.

АНОТАЦІЯ

Січко В. О. Обрання, скасування або зміна запобіжного заходу у судовому провадженні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2019.

У роботі охарактеризовано розвиток і сучасний стан наукового знання про інститут запобіжних заходів у кримінальному провадженні. Комплексно досліджено теоретичні та практичні аспекти нормативної регламентації процесуального порядку обрання, продовження, скасування або зміни запобіжного заходу у судовому провадженні. Розкрито особливості процесуального механізму застосування запобіжних заходів у судовому провадженні. Проаналізовано напрями можливого удосконалення нормативної регламентації застосування запобіжних заходів у судовому провадженні з урахуванням міжнародних стандартів, іноземного досвіду, законодавчих тенденцій в Україні.

На підставі проведеного дослідження й узагальнення правозастосовної практики виявлено недоліки правового регулювання процесуального порядку застосування запобіжних заходів у судовому провадженні, сформульовано науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: запобіжні заходи, судове провадження, заходи забезпечення кримінального провадження, особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою.

АННОТАЦІЯ

Сичко В. А. Избрание, отмена или изменение меры пресечения в судебном производстве. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». - Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. - Харьков, 2019.

Диссертационная работа посвящена изучению доктринальных и прикладных проблем нормативной регламентации процессуального порядка избрания, продления, отмены или изменения меры пресечения в судебном производстве.

Охарактеризовано развитие и современное состояние научного знания об институте мер пресечения в уголовном производстве. Обобщены теоретические взгляды касательно цели, оснований и условий избрания мер пресечения. Раскрыта правовая природа отдельных видов мер пресечения. Рассмотрено правовое положение субъектов судебного производства по решению вопроса об избрании меры пресечения.

Выявлены особенности процессуального механизма избрания мер пресечения в судебном производстве. В частности, рассмотрены сложности, возникающие при избрании меры пресечения в подготовительном производстве и в судебном рассмотрении в первой инстанции. Исследована специфика избрания, продления, изменения, отмены меры пресечения в

производстве в судах апелляционной и кассационной инстанций. Акцентируется внимание на необходимости надлежащего нормативного урегулирования уголовных процессуальных правоотношений, связанных с решением вопроса о мерах пресечения, в рамках этих производств.

Проанализированы направления возможного усовершенствования нормативной регламентации избрания мер пресечения в судебном производстве с учетом международных стандартов, зарубежного опыта, законодательных тенденций в Украине.

На основании проведенного исследования и обобщения правоприменительной практики выявлены недостатки правового регулирования процессуального порядка избрания, продления, изменения, отмены меры пресечения в судебном производстве, сформулированы научно обоснованные предложения, направленные на совершенствование действующего уголовного процессуального законодательства.

Ключевые слова: меры пресечения, судебное производство, меры обеспечения уголовного производства, личное обязательство, личное поручительство, залог, домашний арест, содержание под стражей.

SUMMARY

Sichko V. O. Applying, vacating and change of a measure of restraint in court proceedings. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.09 "Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operational Search Activity". – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. — Kharkiv, 2019.

Theoretical and practical aspects of normative regulation of the procedural order for the applying, prolongation, vacating or change of a measure of restraint in court proceedings have been comprehensively studied. The development and current state of scientific knowledge about the institute of measures of restraint in criminal proceedings have been characterized. Peculiarities of a procedural mechanism of measures of restraint application in court proceedings have been revealed. Directions of possible improvement of normative regulation of application of a measures of restraint in court proceedings have been analyzed, taking into account international standards, foreign experience, and legislative tendencies in Ukraine.

On the basis of the conducted research and generalization of the law enforcement practice, shortcomings of the legal regulation of the procedural order for the application of measures of restraint in court proceedings have been identified, and scientifically substantiated proposals aimed at improving the existing criminal procedural legislation have been formulated.

Keywords: measures of restraint, court proceedings, means ensuring criminal proceedings, personal obligation, bail, house arrest, detention.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент Карпенко М. О.

Підписано до друку 23.09.2019 р. Формат 60х90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № _____

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.